

Iurie ROȘCA

**Republica Moldova:
de la independența politică
spre independența
economică**

Chișinău, 2013

CZU [323+338](478)=135.1=161.1
R 74

Iurie ROȘCA

Republica Moldova: de la independența politică spre independența economică

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Roșca, Iurie.

Republica Moldova: de la independența politică spre independența economică = Республика Молдова: от политической- к экономической независимости / Iurie Roșca. – Chișinău : Universitatea Populară, 2013 (Tipogr. "Prag-3"). – 48 p.

Tit., text paral.: lb. rom., rusă. – Carte-valet (inversă). – Bibliogr.: p. 47-48 (33 tit.). – 1000 ex.

Chișinău, str. N. Iorga 5, MD-2009
tel: 022 23 45 47, tel-fax: 022 23 86 66
email: rosca@ppcd.md
skype: pasagerno
blog: <http://www.iuriersca.md>

© Iurie Roșca, 2013

ISBN 978-9975-77-201-3

1. Scurt istoric al așteptărilor economice sau despărțirea de iluzii

La 27 august 1991, Republica Moldova și-a declarat Independența Politică. Evenimentul a produs un entuziasm major, fără precedent în sufletele noastre. Jubilația generală întruchipa în mentalul colectiv, exprimat prin gura tribunilor de atunci, triumful istoriei, adevărului și dreptății. Prăbușirea URSS cu tot cu sistemul ei comunist și obținerea libertății au deschis o perspectivă magistrală pentru țara și poporul nostru. Emanciparea națională, eliberarea energiilor colective, creația legislativă, edificarea instituțiilor, totul aducea un suflu nou în viața publică, descătușată de chingile unui sistem totalitar.

Despărțirea de modelul care a suferit un eșec istoric eclatant a presupus, în mod automat, și orientarea spre un alt model de organizare a societății. Iar singura alternativă a comunismului sovietic, înfrânt în urma „războiului rece” de Occident, era anume modelul societăților vestice. Concomitent cu prăbușirea lumii bipolare, în societățile ex-comuniste a urmat, în mod firesc, „marșul triumfal al capitalismului”.

Însă, odată cu trecerea anilor, realitățile economice și sociale din ce în ce mai presante au redus, inițial mai lent, apoi mult mai accelerat, elanul masiv care a însoțit etapa afirmării politice a țării. Criza economică s-a aprofundat continuu, iar succesiunea la guvernare din ultimele două decenii n-a schimbat substanțial situația. Astfel, nemulțumirile societății față de prestația puterii, indiferent de culoarea acesteia, care se transformau în noi speranțe legate de schimbarea garniturilor guvernamentale, se reproduc în mod ciclic. Dar, de fiecare dată, rezultatul este la fel de deprimant. Și iarăși se repetă la infinit dezbaterile publice asupra cauzelor eșecurilor noastre, la ele participând politicieni de toate culorile, experți în economie și analiști politici. Căutarea vinovaților și servirea de explicații facile, ca și de soluții efemere, se ține lanț, fără nicio perspectivă reală de depășire a problemelor majore din economia națională.

Ca persoană angajată din plin în procesele politice încă de la începuturile devenirii statului nostru pe parcursul mai multor ani de zile, am căutat să pătrund esența fenomenelor respective. A trebuit să consum timp și eforturi, să mă aflu în cele mai diverse țări ale lumii, atât din spațiul occidental, cât și din cel postco-

munist, să studiezi o mulțime de documente, acte normative, programe de guvernare și cărți de specialitate, scrise de personalități de marcă din trecut și din prezent, până am reușit să adun laolaltă cauzele profunde ale eșecurilor noastre în economie. Le voi enumera în continuare doar pe acelea care îmi par ca fiind fundamentale, lăsându-le la o parte pe cele secundare. Dar mai întâi vă mărturisesc franc faptul că mi-au trebuit douăzeci și cinci de ani de experiență politică și devenire intelectuală ca să ajung a înțelege ce ni se întâmplă în economie. Nu reprezintă un caz singular în acest sens, de vreme ce somități internaționale în materie de economie, cum ar fi americanul David C. Korten, de exemplu, recunoaște că i-au trebuit treizeci de ani de efort academic și experiență internațională ca să ajungă să-și dea seama de cauzele profunde ale dezastrelor economice actuale.

Accentuez, concepția pe care o expun aici nu este rodul unor improvizații personale. Ea e inspirată din lucrări fundamentale ale unor autori consacrați, care fac parte din școala economică „neortodoxă” sau „heterodoxă”, situată între liberalism și marxism, cum sunt clasicii germani **Friedrich List**, **Werner Sombart**, **Silvio Gesell**, englezul **David Ricardo**, austriacul **Karl Polanyi**, elvețianul **Jean de Sismondi**, dar și fondatorii distributismului, englezii **G. K. Chesterton** și **Hilaire Belloc** etc. Tot aici a fost necesară o lectură profundă a unor autori cum ar fi **Max Weber** sau **John Keynes**, fiecare dintre aceștia având o contribuție fundamentală la elaborarea gândirii economice, care se axa pe politici protecționiste, metode de echilibrare a proprietății și pe accentuarea rolului decisiv al guvernului în asigurarea unei societăți echitabile. Printre autorii contemporani, care mi-au servit drept obiect de studiu și surse de inspirație, aș enumera doar câteva personalități eminente: americanii **David C. Korten** și **William Greider**, sud-coreeanul **Ha Joon Chang**, profesor la Universitatea Cambridge, rusul **Aleksandr Dughin**, filozof, sociolog și geopolitician ș.a. Întreaga pleiadă de gânditori enumerată mai sus se situează la polul opus al individualismului liberal egoist, țintește binele comun și dezvoltarea echilibrată a economiei în interesul național al fiecărei țări, regiuni, comunități locale și familii.

2. Saltul mortal din comunism în (neo)liberalism – cauza primară a eșecurilor noastre

Prima și cea mai gravă cauză este contextul istoric și geopolitic în care s-a pomenit societatea noastră odată cu prăbușirea URSS și obținerea Independenței. Însăși școala economică moștenită din trecut și-a dovedit aproape instantaneu totala inconsistență, dogmele marxiste prăbușindu-se odată cu întreg eșafodajul teoretic al vechiului regim. Prin contrast, singurul model economic eficient, bun de aplicat și la noi, a apărut cel afirmat în spațiul occidental. **Pe ruinele sistemului dispărut, vacuumul intelectual a fost ocupat de teoria dominantă în Occident a liberalismului economic.** Virtuțile economiei de piață, văzută ca un sistem în stare să se autoregleze, privatizarea masivă, reducerea competențelor guvernului în procesele de administrare a sectorului economic, încadrarea țării în sistemul financiar internațional prin acceptarea necondiționată a soluțiilor oferite de **Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială** și a creditelor acordate de aceste instituții primate ca niște organizații filantropice, aderarea la **Organizația Mondială a Comerțului**, atragerea cât mai masivă a investițiilor străine, adoptarea legislației de profil și crearea de noi instituții de stat, scoaterea Băncii Naționale de sub controlul Guvernului, toate acestea fiind inspirate integral din sugestiile parvenite din exterior. Iată doar câteva elemente din șirul „soluțiilor magice” aplicate cu titlu de panaceu indiscutabil societății noastre.

Dar, așa cum se știe, îmbrățișarea noilor dogme economice, în loc să producă prosperitate, a cauzat un adevărat dezastru în economia națională. Miturile preluate fără niciun discernământ de la **școala economică neoliberală de la Chicago**, cea care reprezintă curentul global dominant, au triumfat și în Republica Moldova, ele fiind primite ca o adevărată religie. Sistemul de învățământ, instituțiile de stat, comunitatea de experți, politicienii și analiștii politici s-au pomenit reproducând, de regulă, cu prea puțin spirit critic, teoria economică în vogă, privind-o ca pe una fără alternativă. Ideea primatului economiei, moștenită de la sistemul marxist, s-a pliat cu ușurință pe dogmele liberalismului. Spre deosebire de părintele-fondator al acestei școli, Adam Smith, liberalismul tratează economia ca pe un domeniu separat de procesele politice, etice și filozofice. Tot astfel, caracterul pretins obiectiv al proceselor economice primate ca legități imuabile s-a dovedit a fi o reflecție fidelă a materialismului comunist. Astfel, ne-

am pomenit în „societatea de piață”, numită și „societate de consum”. **În definitiv, economia și-a subordonat ideologia, politica și societatea în ansamblu, începând să reprezinte însuși sensul istoriei.** Societatea noastră este dominată de liberalism atât în abordările problematicii economice, cât și în atitudinea față de valori. Și așa cum această ideologie s-a dovedit a fi victorioasă și pare a nu avea alternativă, practic nimeni nu se încumetă să formuleze o poziție coerentă care ar combate-o în mod consistent. Neoliberalismul Școlii de la Chicago, penetrând în mediul universitar, în revistele de specialitate și în rețelele de presă internaționale, a reușit să capteze aproape în întregime toate științele socioumane, politologia, dreptul, sociologia, psihologia socială, relațiile internaționale. Acest tipar de interpretare a realității a devenit un apanaj indispensabil al gândirii comune, mascate reușit cu pretenția de obiectivitate inexorabilă.

Aleksandr Dughin, în cartea sa „**Sfârșitul economiei**”, accentuează ideea că, pe lângă cele două teorii economice, marxismul și liberalismul, există un curent vast de idei, numite convențional „**teorii economice ale căii a treia**”. Anume această cale, spune autorul, a scăpat atenției noastre în spațiul postsovietic. Mai mult, el afirmă: faptul că încă de la începuturile Perestroika practic nimeni nu i-a acordat vreo atenție, preferând să vorbească despre alegerea între două contrarii, «**reprezintă cea mai gravă crimă intelectuală**». Aș adăuga că simpla noastră ignoranță, inerentă etapei inițiale, nu mai poate fi o scuză. Mai cu seamă astăzi, după ce am acumulat atâta experiență negativă, care ne poate fi utilă doar în măsura în care o vom transforma într-o lecție însușită.

Ceea ce s-ar putea numi „**a treia teorie economică**” se deosebește radical de cele două teorii antagoniste cunoscute, marxismul și liberalismul. Ea nu privește economia ca pe un domeniu independent și autosuficient, în care ar acționa legi speciale, proprii doar acestuia. Adică, **această abordare nu acceptă primatul economiei asupra celorlalte științe sau recunoașterea ei ca ideologie autonomă.** Liberalismul și marxismul nu sunt doar teorii care studiază legi economice, ele reprezintă viziuni asupra lumii în ansamblu. Totuși, ambele pretind a fi „viziuni economice”, afirmând primatul și universalismul paradigmei economice. Pe de altă parte, școala care se situează între cele două opțiuni, dimpotrivă, consideră economia ca fiind un factor important, dar nu unul central în realitatea social-politică.

Privită în adâncurile ei, problema formulării și afirmării unei alternative economice liberalismului nu este una strict economică. Este vorba despre opțiunea pentru o anumită paradigmă, pentru un anumit sistem de valori, de alegere a unei noi căi, de determinarea propriei identități colective, de formarea unei atitudini față de însăși logica istoriei, dar și de identificarea unor posibile parteneriate externe cu state și centre de putere, care împărtășesc viziuni similare.

3. Efectul „soluțiilor magice”, sugerate din exterior

„Mâna invizibilă a pieței”, liberul schimb, ridicarea barierelor vamale, libera circulație a mărfurilor, a serviciilor, a capitalurilor și a persoanelor – iată încă un set de teze obligatorii care formează esența tipului de capitalism global, propovăduite cu un succes devastator de către organismele internaționale, inclusiv de către birocrăția europeană, pentru țări ca Republica Moldova. Rezultatul acestor politici este la îndemâna oricui. Țara a ajuns o ruină economică, „nomadismul de masă” provoacă migrația din ce în ce mai mare pe piețele forței de muncă din Europa, Rusia, SUA și Canada, iar dezastrul social afectează cele mai largi părți ale populației. **Tipul de tratament aplicat economiei naționale a creat un model caricatural și tragic în același timp, care arată în mod izbitor ce rol i se rezervă Moldovei în economia mondială – cel de exportator de brațe de muncă ieftine și de importator de mărfuri și capitaluri străine.** Urmând această formulă, într-o perspectivă „ideală” piața internă a forței de muncă presupune crearea de întreprinderi străine, la care să lucreze angajații moldoveni cu pretenții salariale minime în raport cu cele din țările dezvoltate.

Fiind o țară dezindustrializată, Republicii Moldova nimeni nu îi oferă soluții de dezvoltare a propriei producții, bazate pe cele mai înalte tehnologii. Dimpotrivă, **ultima lovitură mortală, care i se pregătește țării noastre prin atragerea în circuitul economiei globale, este deschiderea pieței funciare pentru capitalul străin.** După ce majoritatea absolută a țărilor ex-comuniste care au aderat la Uniunea Europeană și-au sacrificat terenurile cu destinație agricolă în favoarea capitalului străin, strategii de la Bruxelles, profitând de ignoranța și obediența clasei guvernante de la noi, ne pregătesc aceeași soartă. Concomitent,

ei își însoțesc operațiunea de subjugare economică a țării cu un discurs gălăgios despre „valorile europene” și perspectivele grandioase care ne-ar aștepta prin semnarea unor noi acorduri de apropiere cu această structură continentală. În literatura de specialitate, situația în care s-a pomenit țara noastră este numită **colonialism economic**, cu toate consecințele dramatice care decurg din acest statut jalnic.

Anume din acest motiv ziua de azi reclamă abordări profunde și responsabile, o revizuire cardinală a strategiei de dezvoltare a țării, care implică în mod stringent și inevitabil renunțarea la dogmele economice care au însoțit procesul dureros de devenire a societății noastre. Astăzi este necesar un efort intelectual colectiv, care să ne îndrepte spre elaborarea, iar într-o perspectivă apropiată, și aplicarea unei noi strategii de dezvoltare economică a țării. **Pentru a fi înțeleasă esența economiei, ea trebuie abordată prin prisma politicii și a ideologiei. Economia este sfera unor confruntări de idei, viziuni, religii și paradigme din perspectiva unor valori și finalități spirituale supreme.**

Politicienii de la noi mizează pe înșelarea publicului în legătură cu eșecurile guvernărilor, sperând să obțină pe seama lor niște dividende electorale ieftine. Ei nu manifestă nici pricepere, nici interes față de cauzele fundamentale ale sărăciei crescânde, a șomajului, a inegalității, a apariției oligopolurilor, a corupției, a criminalității și a destrămării familiilor. Dar promovarea acelorași soluții vechi, cum ar fi accelerarea creșterii economice prin liberalizare, reducerea impozitelor, înlăturarea barierelor comerciale și reducerea asistenței sociale, **reprezintă nu soluția, ci cauza eșecurilor noastre.**

Adevărata dezvoltare nu poate fi obținută mizându-se pe finanțări externe. Ea depinde de capacitatea oamenilor de a-și controla și folosi eficient propriile resurse din localitățile, regiunile și țara lor, cum ar fi pământul, apa, forța de muncă, tehnologia, dar și spiritul întreprinzător, și motivația. Iar pentru asta **colectivitățile umane trebuie să se autogverneze în mod real la nivel local, regional și național. Orice transmitere a pârghiilor de control și a mecanismelor decizionale în competența unor instituții transnaționale reduce țara din poziția de subiect al dreptului internațional la postura**

ingrată de obiect al unor manevre cu consecințe deplorabile. Adică, putem afirma fără nicio exagerare că, **la ora actuală, Republica Moldova se află sub protectorat străin.** Din această perspectivă devine clar de ce regimul politic instalat după 2009 nu a dat curs insistențelor noastre de a realiza o reformă a administrației publice locale, care să delege grosul actului decizional în mâinile colectivităților locale. Se vede că artizanii din structurile ciclopice mondiale au nevoie nu de descentralizare, ci, dimpotrivă, de consolidarea „verticalei puterii”, ca să poată manipula cu ușurință atât administrația, slabă, coruptă și ignorantă de la Chișinău, precum și autoritățile regionale și locale.

Viziunea dominantă, impusă de BM, FMI, UE și alte centre globale de decizie, arată că dezvoltarea după rețetele acestora nu funcționează pentru majoritatea țărilor lumii, inclusiv pentru Republica Moldova. Nedorința de a vedea eșecul politicilor care ne-au croit regulile de joc se trage și din discursul consonant, emis de exponenții grupurilor de interese respective, care a penetrat pe de-a-ntregul mediul academic, sistemul de învățământ și mass-media. Modelul de gândire afirmat în ultimele două decenii este unul care rupe actul de administrare politică a societății de realitățile economice, impune o interpretare fragmentară a proceselor sociale, incapabilă de abordări complexe. Iar atunci când se încearcă soluții parțiale și unilaterale pentru niște disfuncții de sistem majore, nu e de mirare că rezultatele sunt deprimante. **Este necesar să recunoaștem că ni s-a implementat un model de societate de consum, care prezintă procesele economice ca fiind ceva autonom de realitățile de ordin spiritual, politic și ideologic, iar conceptualizarea interesului național se reduce la exerciții superficiale despre integrarea europeană și drepturile omului. Atunci când individualismul, egoismul, lipsa de solidaritate socială și concurența tuturo-ra împotriva tuturo-ra devine un loc comun în gândirea colectivă, a aștepta ieșirea din criză ar fi cel puțin dovada unui infantilism intelectual periculos.**

4. Criza de guvernare ca efect al regulilor internaționale

Criza de guvernare cronică pentru țara noastră nu este un accident istoric și nici nu se explică doar prin lipsa de bună-credință a garniturilor guvernamentale. **La originea acestei crize se află convergența forțelor ideologice, politice și tehnologice, care stau în spatele unei globalizări economice și care au reușit să preia puterea din mâinile guvernelor responsabile pentru binele public în favoarea câtorva corporații și instituții ciclopice, ghidate exclusiv de obținerea unor supraprofituri financiare pe termen scurt.** Adică, este vorba de ceea ce în limbajul comun reprezintă **efortul de creare a unei lumi unipolare**, conduse dintr-un singur centru de putere. Mitul liberalismului fără limite ca apanaj ideologic e promovat printr-o uriașă rețea de propagandă, care prezintă globalizarea ca pe un proces istoric logic și inevitabil, iar singura cauză majoră a nefericirilor noastre s-ar explica prin restricțiile impuse de către unele guverne exceselor pieței.

Noul sistem de capitalism corporatist, speculativ și cămătăresc colonizează vertiginos economiile țărilor lumii. El a scindat crearea banilor de crearea avuției reale, devalorizând producția în favoarea acestor inginerii financiare. Aceste procese sunt însoțite de inocularea unei idei care prezintă natura umană ca fiind ghidată de lăcomie, de interesul propriu și de goana după câștigul financiar. Tot aici comportamentul concurențial este sacralizat în defavoarea comportamentului de cooperare. Prin urmare, întreaga logică a noilor inginerii sociale, care ar urma să se soldeze cu prosperitate economică, ar trebui să se axeze pe motivația concurențială. Anume așa ni se prezintă la ora actuală mainstream-ul gândirii zis economice sau, mai exact, al gândirii comune, induse cu abilitate de tehnologiile umanitare respective. Această concepție este cunoscută sub diverse nume: **economie neoclastică, neoliberală sau libertaristă.** I se mai zice **capitalism de piață** sau **liberalism de piață.** Această teorie se abate de la viziunea lui **Adam Smith**, pe care și-l revendică drept profet adeptii ei. El considera că, **pentru a da rezultate benefice, capitalul trebuie să aibă rădăcini locale sau naționale, iar proprietarii trebuie să fie direct angajați în managementul întreprinderilor.** Orice înstrăinare a acestora de locul investiției îi înstrăinează de responsabilități de ordin social, comunitar, național sau ecologic. Adepții teoriilor respective intră în conflict conceptual și cu un alt nume de referință

al gândirii economice clasice, **David Ricardo**. Acesta sublinia că **libertatea comerțului între două țări funcționează doar în anumite condiții în avantajul celor două popoare. Acestea sunt cel puțin trei:**

1) nu trebuie permis exportul de capital dintr-o țară dezvoltată în una subdezvoltată;

2) comerțul dintre cele două țări participante trebuie să fie echilibrat;

3) în fiecare țară aparte numărul șomerilor să nu depășească 5% din totalul populației apte de muncă (full employment) (după D. Korten).

Din această perspectivă devine mai clar ce ar însemna **fuziunea economiei Republicii Moldova cu economia Uniunii Europene**. Celebrul economist de origine sud-coreeană **Ha Joon Chang**, profesor la Universitatea Cambridge și adeptul teoriei economice a lui **Friedrich List**, face o comparație demnă de reținut. Ce s-ar întâmpla, de exemplu, dacă pe un ring ar fi scoși să se confrunte doi boxeri, unul fiind cu greutatea de 120 kg, iar altul, să zicem, de 60 kg? Finalul meciului este ușor de prezis. Tot astfel stau lucrurile și cu eforturile de integrare a economiei țării noastre în cea globală.

Atunci când promotorii modelului neoliberal apelează la noțiunea de „**piață liberă**” ca element obligatoriu și indiscutabil pentru o societate modernă, ei, de fapt, ascund esența acestui fenomen după o perdea vastă de propagandă. Fiindcă, în esență, este vorba de o piață neregularizată, în care guvernului îi revine un rol marginal de neamestec în orice abuz creat de «**pirații pieței**», cei care în astfel de condiții instituie monopoluri și acționează în baza cârdășiilor de cartel, adică reduc la zero orice posibilitate de concurență și de distribuție echilibrată a veniturilor. **Într-un model ca acesta deosebirile dintre un sistem comunist și cel corporatist sunt ne semnificative.** Într-un **model de tip comunist**, guvernul își consolidează puterea proprie și exercită controlul asupra proprietății în numele poporului, iar într-un **model de capitalism corporatist**, guvernul devine ostaticul intereselor corporatiste și facilitează consolidarea puterii corporatiste în numele pieței libere. Între aceste două opțiuni, cea necesară țării noastre presupune **un guvern puternic**, care să asigure un cadru de reglementare adecvat, în care antreprenorii mici și mijlocii se autoorganizează în interiorul unor piețe preponderent locale, urmărind în mod responsabil satisfacerea nevoilor lor economice, dar și, în egală măsură, a nevoilor sociale și de mediu.

5. Respectarea unor relații contractuale ca sarcină de bază a guvernului produce inechitate

Potrivit modelului impus și statului nostru, principala responsabilitate a guvernării s-ar reduce la elaborarea legislației care ține de relațiile contractuale și vegherea la respectarea necondiționată a acestora. Prin urmare, **concentrarea de putere financiară în mâinile unor grupuri restrânse și lipsirea celorlalți de șanse de a participa activ la procesele economice, inclusiv și în primul rând prin deținerea de proprietate, sunt privite ca fenomene practic indispensabile pieței libere. Dar libertatea pieței este libertatea banilor, iar atunci când drepturile sunt, mai degrabă, o funcție a proprietății decât a persoanei, numai cei care au proprietate au și drepturi.** Mai grav, susținând că singura obligație a individului este aceea de a respecta contractele și drepturile de proprietate ale altora, doctrina imorală a liberalismului de piață îi eliberează pe proprietari de obligațiile lor față de cei lipsiți de proprietate. Adică, inechitatea și in justiția socială stau chiar la temelia acestui model economic. În aceste condiții n-ar trebui să ne mire concentrarea excesivă de capital în mâinile câtorva oligarhi de la noi, controlul instituit de aceștia asupra tuturor afacerilor profitabile și paralizarea a însuși principiului de concurență liberă pe piață. Subordonarea tuturor instituțiilor statului, fără excepție, nu reprezintă o anomalie locală, ci însăși esența capitalismului speculativ. Dacă mai adăugăm la acestea crearea unor partide derivate din concentrarea excesivă de capital și subordonarea resurselor mediatice avem un exemplu tipic de „**stat captiv**”, iar **regimul zis democratic nu este decât un simulacru.**

6. Condiții minime de funcționare a economiei de piață (după David C. Korten „Corporațiile conduc lumea”)

Potrivit lui D. Korten, funcționarea eficientă a economiilor de piață depinde de existența unor guverne puternice, independente în gestionarea procesului decizional și capabile să aplice mecanismele necesare pentru consolidarea propriilor economii naționale. Printre condițiile primordiale, care asigură viabilitatea unei economii, el subliniază următoarele:

- **Concurența loială.** Așa cum orice concurență produce învingători și învinși, statului îi revine funcția reguloare, care să impună echilibrarea șanselor, a veniturilor și a proprietăților competitorilor pe piață. Altminteri, concentrarea puterii financiare distruge businessul mic și mijlociu, pauperizează societatea și își subordonează prin corupere sau prin control direct întreaga putere în stat. **În fața unor procese de monopolizare a economiei naționale, care se extind ca o metastază în societatea noastră, se impune o mână de fier a guvernului.** Aici situația este simplă: ori democrație imitativă și concentrarea de capital în detrimentul absolutei majorități a cetățenilor, ori o putere fermă, care curmă orice exces al pieței și impune reguli dure care să asigure concurența și distribuția echilibrată a proprietății.
- **Capitalul moral.** O piață nu poate funcționa în mod eficient în interesul binelui comun fără încredere, cooperare, compasiune și fără o temelie morală solidă. Aici primatul spiritului este fundamental, etica socială este cea care determină rezultatul, educația morală este cea care produce efecte economice benefice. **Nici aici fără o putere responsabilă și hotărâtă, izvorâtă din interesul colectiv al societății, nu se poate spera pe rezultate pozitive.** La temelia unui astfel de model trebuie să stea separarea netă, categorică între politic și mediul de afaceri, între actul decizional și interesul corporativ. Relația dintre stat și mediul de afaceri trebuie să fie de cooperare, de parteneriat, nu de concreștere. Iar atunci când este necesar, statul, ghidându-se de interesul public, trebuie să aplice măsuri coercitive drastice împotriva acelor care manifestă tendințe de distorsionare a pieței sau a echilibrului social din porniri egoiste de obținere rapidă și excesivă a unor supraprofuri.
- **Bunurile de consum.** O serie de investiții și servicii esențiale pentru binele public, cum sunt cele în cercetări științifice fundamentale, ordinea publică,

justiția, învățământul, ocrotirea sănătății, drumuri, apărarea națională nu sunt furnizate direct de piață. **Aceste cheltuieli publice trebuie planificate și executate cu precădere din resurse financiare interne, nu prin contractarea unor credite externe care împovărează bugetul public pe un termen îndelungat și împinge țara într-o relație de subordine față de interesul marilor corporații transnaționale. Și aici rolul guvernului este unul determinant.** Un sistem de impozitare eficient, care să nu permită îmbogățirea excesivă a „rechinilor pieței” și, totodată, falimentarea întreprinderilor de dimensiuni mai mici, este cel care trebuie să fie elaborat și aplicat cu rigurozitate de către guvern.

- **Evaluarea costului total.** Piața determină o distribuire optimă a resurselor doar atunci când comercianții și cumpărătorii suportă în întregime costul total al produselor pe care le fabrică, le cumpără și le consumă. Un astfel de echilibru este imposibil de obținut într-o piață nereglementată. Asta presupune o limitare rezonabilă și justificată a penetrării pieței interne de către mărfuri din exterior, care pot fi produse prin contribuția companiilor autohtone. Altminteri, grosul costurilor sociale, ecologice și de distorsionare a mediului concurențial va fi suportat de către cetățeni și, parțial, de bugetul public. **Fără o intervenție activă din partea guvernului nici această latură a dezvoltării economice echilibrate și sustenabile nu poate fi obținută.**
- **Distribuirea justă a resurselor.** Într-un sistem de piață, tendința deținătorilor de capital de a-și mări averea și veniturile este inevitabilă, concomitent producându-se reducerea de venituri pentru angajați, iar deseori chiar eliminarea acestora din activitatea economică. Adică, o piață în care puterea economică este distribuită injust va repartiza resursele la fel de inequitabil. **Însăși eficiența pieței și legitimarea ei instituțională sunt determinate și ele de o intervenție energetică a guvernului, chemat să restabilească continuu echitatea, erodată de forțele pieței.**
- **Viabilitatea ecologică.** În condițiile actuale, activitatea economică deseori produce efecte ecologice dezastruoase. Goana după profituri împinge multe întreprinderi să ignoreze costurile ecologice în favoarea beneficiului maxim și rapid. **Rolul guvernului pentru instituirea și respectarea normelor de menținere a mediului ambiant este decisiv.**

7. Un guvern puternic – principalul garant al independenței economice și al funcționării pieței

Așa cum s-a observat, elementele-cheie enumerate mai sus, care ar putea oferi șansa renașterii economice, se întemeiază pe **existența unui guvern puternic**. Însă **pentru a-și îndeplini rolul esențial în relația sa cu piața, un guvern trebuie să-și exercite jurisdicția asupra economiei statului său, trebuie să fie în stare să stabilească regulile economiei interne, fără a se vedea obligat să dovedească unor guverne sau instituții străine că asemenea reguli nu constituie bariere în calea comerțului și investițiilor internaționale**. Dispune Guvernul Republicii Moldova de astfel de libertate de acțiune? Categorical, nu. Sistemul de angajamente internaționale în care a fost atras îl plasează în postura jalnică de administrație locală sub controlul imperial al centrelor de putere care practică la scară globală o nouă formă de **colonialism economic**, numit și **colonialism corporatist**.

Pentru ieșirea Republicii Moldova din starea de subdezvoltare economică se impune o condiție minimă: granițele economice trebuie să coincidă cu cele politice. Prin urmare, țara noastră urmează să-și revadă fără întârziere angajamentele internaționale care-i limitează capacitatea de acțiune independentă, adică să-și obțină pas cu pas independența economică. Altfel zis, ori colonie, ori stat independent sub aspect economic. Tertium non datur (A treia cale nu există). O economie internă, care să favorizeze întreprinderile autohtone care activează pentru binele comunității, nu presupune practicarea unui izolaționism economic, ci doar protecția temporară a pieței interne în interesul propriilor cetățeni.

Stabilirea unor frâne economice la graniță poate și trebuie să asigure un avantaj investițiilor locale. În mod evident, instituirea anumitor bariere, cum sunt taxele vamale sau subvențiile, ar permite companiilor autohtone să acumuleze noi capacități, prin procurarea de tehnologii înalte, perfecționarea managementului și a personalului, ceea ce le-ar ajuta să devină mai competitive pe plan internațional. Asta ar putea determina și reducerea pentru o perioadă de timp a nivelului de consum al țării prin renunțarea la procurarea de bunuri de import, care pot fi mai calitative, mai atractive ca brand și chiar mai ieftine. Dar pentru a asigura o dezvoltare economică reală, astfel de măsuri provizorii sunt

absolut indispensabile. **În plus, o campanie națională, sprijinită de guvern, de promovare a mărfurilor autohtone, având sloganuri de tipul: „Suntem patrioți, cumpărăm produse „FABRICAT ÎN MOLDOVA!”**, ar putea contribui în mod substanțial la consolidarea solidarității sociale. Modul de viață în vogă, bazat pe risipă, lux și abundență, trebuie descurajat. Iar susținerea unei campanii de înfrânare a obsesiilor generate de societatea de consum, cu invazia de publicitate comercială pentru produse și servicii, de altfel inutile omului, o vastă educație națională de promovare a moderației și a frugalității trebuie să contribuie la diminuarea efectelor cultului lucrurilor care ne cotropesc viața. În același timp, responsabilitatea, solidaritatea socială și onestitatea întreprinzătorilor autohtoni este una extrem de importantă. Sprijinul acordat din partea statului prin importul de tehnologii avansate, prin crearea unui sistem fiscal stabil și echitabil și printr-un regim de creditare eficient, trebuie răsplătit de întreprinzători cu o etică de afaceri solidă.

Firește, investițiile în formarea capacităților de producție impun anumite sacrificii. Și chiar dacă acestea nu garantează, în mod automat, succesul, totuși dezvoltarea economică fără investiții în capacitățile de producție este practic imposibilă. Însă anume la aceasta ne cer să renunțăm promotorii neoliberali ai liberului schimb. Dar o atare politică, ce permite penetrarea piețelor noastre de către capitalul și firmele străine, net superioare celor autohtone, face imposibilă orice competiție. Adică, de fapt, condamnă țara la un statul de colonie economică, bună de inundat cu mărfuri și capitaluri străine și de exploatat forța de muncă la prețuri infinit mai mici decât în țările de origine bogate.

Pentru Republica Moldova una dintre priorități sunt investițiile în industrie. Miturile dominante, potrivit cărora doar agricultura, care, firește, trebuie dezvoltată și sprijinită, plus serviciile, ar garanta prosperitatea nu sunt decât niște capcane, care riscă să mențină țara noastră într-o îndelungată stare de subdezvoltare. Unul dintre motivele eșecurilor noastre succesive a fost, printre altele, **miza pe o serie de preinși economiști**, aceștia fiind, de regulă, cei mai deformați de școala și propaganda neoliberală. Totodată, nu am avut oameni de stat cu viziuni largi, cu profunde sentimente patriotice, care să știe a coopera cu acei economiști de vocație care sunt lipsiți de prejudecățile inoculate multora de către instructorii din exterior.

Guvernanții moldoveni, ca și întreaga armată de propagandiști locali și străini, caută să convingă opinia publică asupra beneficiilor comerțului liber. Însă aceștia evită să spună sau chiar nu cunosc faptul că **atunci când unei economii sărace i se cere să intre direct în competiție cu companiile străine mult mai avansate, de fapt se programează falimentul companiilor naționale.** Iată de ce, pe lângă măsurile de protecție a pieței interne față de concurența nelocală din exterior, se mai cere aplicarea unui șir de măsuri obligatorii, în stare să revigoreze economia națională. Și anume, se impune descentralizarea economică și favorizarea întreprinderilor mici și mijlocii, a economiilor locale și regionale ca elemente indispensabile pentru dezvoltarea omogenă a întregii țări

Societatea noastră, și, în primul rând, cei care se consideră făcând parte din elita națională, trebuie să realizeze neîntârziat câteva adevăruri. **Ajutorul extern, chiar și subvențiile sau granturile, devin un factor periculos când aceste procedee sunt însoțite de impunerea unor consultanți străini, care asistă guvernarea în luarea deciziilor, încurajând dependența de importuri, înlocuirea produselor locale cu cele străine, corupția, risipa de fonduri, dar și exodul masiv al populației.**

Noul sistem financiar, instituit pe plan global, devalorizează producția și valoarea muncii, constituindu-se într-un model parazitar care erodează orice perspectivă de dezvoltare economică durabilă. Adepții războaielor identitare și ai conflictelor pe subiecte lingvistice de la noi, care flutură drapelul etnocentrismului sforăitor și se autoproclamă patrioți, pentru a-și actualiza viziunea asupra realității, ar trebui să-și pună câteva întrebări. **Dacă tot se revoltă pe seama unor evenimente istorice dramatice, cum ar fi cele din 1812 și din 1940, cum de le scapă procesul de ocupație non-militară, căruia este supusă astăzi țara noastră? Dacă deplâng deportările din 1940 și din 1949, cum de nu văd că astăzi poporul nostru este supus unor deportări în masă infinit mai ample, cu consecințe catastrofale pentru noi? Oare lipsa baionetelor, a trenurilor de mărfuri și a discursului comunist sunt cele care îi împiedică să perceapă planul perfid de depopulare a țării prin „nomadismul de masă”? Singura diferență fundamentală dintre deportările din trecut și cele din prezent constă în faptul că primele au fost forțate, iar cele de azi sunt „benevole”, părăsirea familiilor și a pământurilor natale producându-se sub semnul liberei circulații și al integrării. De la condiția de sclavi nefericiți,**

moldovenii au ajuns la cea de „sclavi fericiți”, cum ar zice Ovidiu Hurduzeu. În momentul în care societatea noastră se va vindeca de obsesia luptei pentru un trecut care oricum nu poate fi schimbat și va îmbrățișa lupta pentru un viitor mai bun, văzut nu doar ca soluție individuală, ci ca destin colectiv al poporului, șansa noastră de renaștere va căpăta un contur real. Adică, **de la un naționalism romantic, naiv și poate inevitabil de acum două decenii trebuie să trecem spre un naționalism economic, pragmatic și unificator de energii colective.**

În momentul obținerii independenței de stat a Republicii Moldova o parte a societății noastre a primit acest eveniment cu entuziasm, iar o altă parte a ei – cu rezerve și chiar cu sentimente de frustrare în fața noilor realități. **Astăzi însă, istoria ne oferă șansa unică de a crea o largă solidaritate națională în jurul unei idei fundamentale de supraviețuire a noastră ca stat, ca popor, ca și comunități locale, ca familii și ca persoane demne. La temelia acestei solidarități trebuie să stea ideea Independenței Economice a Republicii Moldova. Altfel zis, noțiuni ca Suveranitate Economică, Patriotism Economic și chiar Naționalism Economic sunt termenii-cheie în jurul cărora trebuie să conceptualizăm Ideea Națională unificatoare și salvatoare a poporului nostru.**

Spre deosebire de situația când s-a adoptat independența politică, de această dată nu există niciun motiv pentru divizări pe criterii etnice, lingvistice, regionale și nici de ordin ideologic. Linia de divizare va trece, de această dată, între poporul Republicii Moldova și clasa dominantă formată din oligarhi și uneltele acestora, aflați în căldășie de esență antinațională cu cercuri de influență din exterior, care promovează interesele corporațiilor transnaționale.

8. Lecția lui Friedrich List, integrarea europeană și globalizarea

Entuziaștii locali, care exaltă integrarea țării noastre în spații economice largi, fără bariere vamale și alte instrumente de protecție a economiei naționale, ar fi bine să însușească lecția la care a ajuns **Friedrich List** după ce a studiat aplicarea în practică a teoriei liberale. El a descoperit următoarea legitate: **„Instaurarea pretutindeni și totală a principiului comerțului liber, reducerea maximă a taxelor vamale și stimularea liberalizării totale a pieței în practică întărește acea societate care înaintează de mult și cu succes pe calea pieței, dar, în același timp, slăbește, subminează politic și economic acea societate care a avut o altă istorie de gospodărire și intră în relații de piață cu țări mult mai dezvoltate în momentul când piața ei internă se află în stare incipientă”** (A. Дугин, „Конец экономики»). Formula de față cuprinde în mod exhaustiv cazul Republicii Moldova, care, prin politicile economice aplicate în ultimele două decenii, și, mai ales, în ultimii ani, își rezervă rolul de **perdant etern** în raport cu economiile mai dezvoltate. **O astfel de piață deschisă, în care este invitată țara noastră, este un instrument care funcționează după principiul îmbogățirii celui deja bogat și a sărăcirii celui sărac, a întăririi celui puternic și a slăbirii celui slab.**

Republica Moldova s-a pomenit într-un context internațional dominat de o serie de țări bogate conduse de SUA și de extensiunile acestora, **Fondul Monetar Internațional (FMI), Banca Mondială (BM) și Organizația Mondială a Comerțului (OMC)**, care au impus **agenda neoliberală**. Întreaga politică de ajutor financiar și promisiunile de acces pe piețele vestice sunt folosite doar ca momeală pentru a convinge țări ca a noastră să adopte politicile neoliberale. Ca rezultat se creează un avantaj pentru invazia bunurilor și a capitalurilor străine pe piața internă. Aceleași structuri mondiale, în special OMC, impun crearea unor reguli de comerț care favorizează **liberul schimb. Supremația pe care o au FMI, BM, OMC și țările bogate în dictarea regulilor economice globale și constrângerea țărilor mai sărace să adopte politici speciale prin care își condiționează ajutorul financiar modelează în întregime actul guvernamental al acestora. Asta se întâmplă inclusiv în domenii cum ar fi politica bugetară, reglementarea industrială, stabilirea prețurilor în agricultură, a cotelor inflației, reglementarea pieței**

de muncă, privatizarea unor ramuri și întreprinderi strategice, independența băncii naționale în raport cu guvernul etc. Respectivul instituții au în slujba lor o întreagă armată de ideologi, care instruiesc și dirijează atât factorii de decizie din țările ex-comuniste, cât și opinia publică. **În aceste condiții, Republicii Moldova îi lipsesc resursele intelectuale și voința de autogovernare pentru a discuta la un nivel adecvat cu structurile respective.** Este de presupus că chiar dacă există o minimă înțelegere la vârful a dezavantajelor enorme pe care le provoacă adoptarea oarbă a unor astfel de politici, este vorba de o anumită complicitate a birocrăției locale corupte cu aceste cercuri de influență din exterior.

Observăm cu toții cum în ultimii ani guvernării noastre se laudă cu contractarea permanentă a unor credite astronomice, pe care le prezintă ca dovadă a propriilor merite și ca pe o recunoaștere a țării noastre de către „partenerii de dezvoltare”, împinse într-o „poveste de succes” care s-a dovedit a fi una de coșmar. De fapt, însă, **exponenții neocolonialismului economic practică metode verificate încă în timpurile colonialismului clasic. Numai că în loc de mărgele de sticlă și „apă de foc” aborigenii de azi primesc credite de la FMI și BM, plus SUA și UE, cedând în schimbul acestora aurul nostru – independența economică și viitorul. Formula folosită de noii colonialiști este simplă – să încurajeze finanțarea dezvoltării în baza creditelor externe.** Jocul fiind odată acceptat, FMI și BM aplică vechea zicală: „Cine plătește, acela comandă muzica”.

Urmează indicațiile către guvern de restructurare a economiei, ca să se asigure creditorilor rambursarea creditelor: **„Deschideți porțile pentru liberul schimb, ca să vă inundăm cu bunurile și capitalurile noastre! Reduceți cheltuielile sociale, sacrificând bătrânii, invalizii, copiii, școlile, sănătatea! Privatizați activele și serviciile publice! Deschideți piața funciară pentru investitorii străini! Reduceți deficitul bugetar cu orice preț! Mențineți inflația cât mai jos! Iar dacă veți fi ascultători, vă vom permite tuturor să lucrați pe piețele noastre la negru într-un regim de vize liberalizat și să trimiteți bani acasă ca rudele voastre să poată cumpăra produsele noastre”.** Această spirală a datoriilor externe în creștere galopantă anulează orice speranță de renaștere economică a țării și transformă Republica Moldova dintr-un stat independent într-un obiect de manipulare din partea marilor capitaluri.

Așa cum arată renumitul cercetător american **William Greider** în cartea sa „**One World, Ready or Not. The Manic Logic of Global Capitalism**”, „**crența larg răspândită în piețele în stare să se autoregleze este o iluzie periculoasă**”. Iar în continuare, Greider, care deconspiră ceea ce el numește în mod magistral „**logica maniacală a capitalismului global**”, subliniază: „**Pentru a scăpa de aceste și alte pericole, națiunile vor trebui să aibă curajul de a revendica controlul în fața liberei circulații a capitalului. Asta va cere o afirmare a puterii guvernante ce se situează mult înaintea imaginației politice sau a voinței zilei de azi. Opinia respectabilă este aservită acum de credința seculară pe care economistul austriac Karl Polanyi a descris-o încă demult ca pe un „efort utopic” de a instaura un sistem de piețe care s-ar autoregla. Astăzi există aceeași larg răspândită convingere precum că piața poate rezolva pentru noi vaste probleme publice mai bine decât ar putea-o face orice muritor. Această credință practic a ajuns să fie o certitudine religioasă, cel puțin printre anumite elite guvernante. Dar, așa cum explică Polanyi, este vorba de o ideologie care a condus la începutul secolului douăzeci la o suferință de masă a depresiunii globale și la ascensiunea fascismului violent. Atâta timp cât domnește în mod incontestabil dogma, această revoluție va continua să înainteze vertiginos, în mod fatal, în afara oricărui control**”.

9. Cine împinge scara de sub picioarele noastre după ce el însuși a urcat pe ea?

Ajunși aici, să ne întrebăm, câți dintre exponenții guvernărilor noastre, cea de azi, ca și cele de ieri, câți dintre cei care-și revendică titlul de experți au reușit să iasă din mrejele noii religii, câți au reușit să însușească lecția istorică, asupra căreia se revine doar după ce dezastrul își atinge ultimele sale consecințe? Și, mai ales, **cine dintre actualii guvernanți ar avea înțelepciunea și curajul să revendice controlul asupra liberei circulații a capitalului?** Cu regret, deocamdată, nimeni. De ce? Din naivitate, din lașitate sau din comoditate? Oricare ar fi răspunsul, consecințele sunt la fel de deplorabile.

Altfel zis, Republica Moldova s-a pomenit într-o situație similară descrisă de economistul german **Friedrich List**, care critica Marea Britanie pentru promovarea liberului schimb în raport cu alte țări, după ce ea însăși își obținuse supremația economică prin măsuri protecționiste dure și subvenții extinse. El îi acuza pe britanici că „împing scara” pe care au urcat ei înșiși pentru a atinge poziția de sus în economia mondială: „**Este un gest foarte inteligent ca atunci când cineva a ajuns în vârf să împingă scara pe care a urcat, pentru a-i lipsi pe ceilalți de mijlocul de a urca după el**”. Artizanii globali de astăzi nu diferă câtuși de puțin de predecesorii lor, ținta reală fiind doar acapararea piețelor și împiedicarea apariției unor noi concurenți.

10. Alte lecții istorice de o stringentă actualitate (după Ha Joon Chang)

Pentru a reuși să depășească impasul economic, Republica Moldova trebuie să urmeze exemplul altor state, dar și să-l adapteze la condițiile zilei de azi. Aducem doar câteva exemple. **Marea Britanie**, **SUA** în sec. XIX, **Rusia** la cumpăna secolelor XIX-XX sub mandatul ministrului de Finanțe, **Serghei Witte** (1892-1903), **Japonia** și **Coreea de Sud** la mijlocul sec. XX, **China** de la **Deng-Xiaoping** încoace, **India** au practicat politici de afirmare a suveranității economice. **Adică, țara noastră trebuie să promoveze o politică vamală protecționistă, să limiteze investițiile străine, să impună plafoane pentru proprietatea străină și să oblige investitorii străini să-și direcționeze investițiile doar în domeniile stabilite de guvern, să aibă ca parteneri furnizori de produse locale, să**

utilizeze forța de muncă locală etc. Altminteri, se ignorează un adevăr evident care arată că practic toate economiile de succes au atins performanțe deosebite prin aplicarea de măsuri care să sporească independența lor economică, urmate de o integrare lentă, selectivă și etapizată în economia lumii.

Să mai stăruim asupra exemplurilor din care s-ar putea inspira țara noastră. Prima țară care a recurs, încă la mijlocul sec. XVIII, la politici tarifare protecționiste și la subvenții a fost **Marea Britanie**, care se proteja în acest fel de **Țările de Jos** (Belgia și Olanda de azi). Ea a adoptat comerțul liber abia pe la mijlocul sec. XIX, doar atunci când a atins o dominație industrială totală. Exact la fel au procedat, ulterior, **Statele Unite**, care s-au protejat în fața fostei metropole. **Japonia** postbelică avea taxe vamale mai permissive pentru importul de produse industriale, dar acestea erau puternic condiționate prin **controlul guvernului asupra valutei**. În același timp, erau promovate exporturile pentru a permite acumularea de valută necesară procurării de tehnologii înalte (unelte sau licențe). Erau canalizate credite în sectoarele-cheie, iar investițiile străine au fost interzise în majoritatea industriilor-cheie. Însă și atunci când penetrarea capitalului străin era permisă, existau plafoane stricte cu privire la proprietatea străină, care se ridicau la maximum 49%, limitare care s-a menținut până în 1963. Companiile străine erau obligate să transfere tehnologia și să procure produsele necesare pe piața locală.

Politici similare au aplicat în perioada postbelică și țări ca **Finlanda, Italia, Norvegia și Austria**, acestea fiind necesare pentru dezvoltarea propriilor industrii. Măsurile protecționiste au fost aplicate de ele până în anii șazizeci, iar în cazul Finlandei – o perioadă și mai îndelungată. **Pentru a-și ridica industriile, ele au folosit pe larg întreprinderile de stat. Finlanda, care era una dintre cele mai sărace economii la începutul sec. XX, a introdus în anii treizeci o legislație care trata orice afacere cu capital străin de peste 20% drept „periculoasă”.** Abia în 1987 această normă a fost relaxată, plafonul proprietății străine fiind ridicat până la 40%. **Liberalizarea generală a investițiilor străine a survenit abia în 1993, și asta ca măsură de pregătire a țării de aderarea la UE în 1995. Pentru comparație, putem vedea că dacă Finlanda a avut parte de peste o jumătate de secol de politici protecționiste pentru a se pregăti de aderarea la UE, Republicii Moldova i se propune să accepte în orb și în alb, absolut nepregătită, cu o economie aflată în ruină, regulile neoliberale ale**

acestei organizații. În lumina acestei simple comparații, nesăbuița, ignoranța și iresponsabilitatea guvernanților noștri, care ne împing în brațele sufocante ale UE, sunt absolut izbitoare. **Ca urmare a acestor acțiuni se produce un amplu proces de subminare a independenței noastre, pe care îl putem numi pe drept cuvânt proces de desuveranizare a țării.**

Prin urmare, astfel de politici cu taxe vamale care apără piața internă, cu subvenții și restricții de ordin comercial sunt absolut indispensabile pentru ridicarea unor industrii noi în țara noastră. Desigur, măsurile protecționiste nu garantează în mod automat dezvoltarea. Dar lipsa acestora garantează eșecul. Iată de ce îmbinarea măsurilor protecționiste cu cele de comerț deschis în condițiile actuale sunt vitale pentru statul nostru. **Toate aceste măsuri impun ca element absolut indispensabil o guvernare patriotică, excelent instruită și capabilă să-și negocieze cu marii jucători internaționali statutul său economic special. Un astfel de statut ar fi necesar pentru o perioadă limitată de timp de cel puțin douăzeci de ani.**

Astfel, aparentele pierderi pe termen scurt se vor transforma în avantaje strategice, bazate pe activități economice competitive și complexe pe teritoriul țării. Investițiile străine trebuie condiționate prin participarea în firme mixte cu capital preponderent autohton, prin contribuția cu tehnologii avansate și prin ridicarea calificării forței de muncă autohtone. În condițiile în care pe piața globală există resurse financiare enorme care sunt în căutarea unor nișe investiționale, o astfel de politică guvernamentală s-ar justifica pe deplin.

11. Privatizarea ca element sacrosant al religiei neoliberalismului

Un alt mit promovat de apostolii neoliberalismului în spațiul ex-comunist a fost cel al privatizării masive ca soluție salvatoare pentru economie. Fără a nega importanța proprietății private, trebuie totuși să remarcăm că **practic pretutindeni unde s-a recurs la o privatizare cvasitotală și nechibzuită, de la Rusia până la România și Republica Moldova, de cele mai multe ori efectele economice și sociale au fost devastatoare.** Și asta deoarece **chiar dacă formele de proprietate contează cu adevărat, totuși diferența critică nu este între proprietatea de stat și cea privată, ci între proprietatea concentrată și proprietatea dispersată.** Altminteri, diferența între un sistem comunist și unul neoliberal este nesemnificativă, gradul de libertate a unui om fiind legat direct de măsura în care acesta posedă o proprietate. **Adică, distribuirea proprietății, demonopolizarea ei prin măsuri regulatorii drastice este singura cale de a evita pauperizarea absolutei majorității a cetățenilor în favoarea unor oligarhii locale sau transnaționale.**

12. Criza balanței de plăți – o altă capcană neoliberală

Printre capcanele privity de guvernele țărilor sărace ca binefaceri sunt și soluțiile oferite de FMI, urmat de BM și de alți donatori, sunt și cele care țin de așa-numita criză a balanței de plăți. Semnarea unor astfel de acorduri e privită ca garanție că țara respectivă va renunța la măsuri risipitoare și va fi una „bună de plată”. **Dar astfel de acorduri impun și o serie de condiții care cuprind o gamă largă de politici economice, inclusiv liberalizarea comerțului, legi permissive cu privire la societățile comerciale, reducerea deficitului bugetar și a alocațiilor sociale, dar, mai ales, politici macroeconomice.** Aceste politici macroeconomice, prezentate pe un ton sforăitor de către exponenții respectivelor structuri internaționale guvernelor aborigene, vizează politica monetară și cea fiscală. **Însă, așa cum arată istoria unor astfel de cooperări internaționale, „mâna de fier” a FMI, care se crede că este cea care asigură stabilitatea economică și promovează astfel creșterea economică, produce exact efectul invers.**

13. Controlul riguros asupra inflației – o condiție optimă pentru capitalul nomad

Una dintre măsurile sacrosante impuse țărilor ca Republica Moldova este **menținerea sub un control strict a inflației**. Însă **Ha Joon Chang** deconspiră în mod strălucit esența acestei politici. El arată, bazându-se pe experiență internațională, că **dacă o inflație galopantă poate fi dezastruoasă, o inflație moderată de până la 40% nu este neapărat dăunătoare, ci chiar poate fi compatibilă cu o creștere economică rapidă și cu crearea de locuri de muncă**. Totuși, economiștii pieței libere insistă că stabilitatea economică, privită de ei ca inflație foarte scăzută, trebuie obținută cu orice preț, deoarece inflația ar face rău economiei. De regulă, rata inflației recomandată de ei ar trebui să oscileze între 1% și 3%. **Însă, de fapt, nu există nicio dovadă că o inflație la niveluri mici ar fi benefică economiei. Dimpotrivă, practica internațională arată că măsurile antiinflaționiste excesive pot chiar dăuna economiei. Politicile orientate spre reducerea inflației determină o reducere a investițiilor și, implicit, a creșterii economice. În plus, experiența arată că astfel de politici nu doar au stânjenit investițiile și dezvoltarea, ele nici măcar nu au reușit să atingă scopul urmărit, și anume creșterea stabilității economice.**

Referindu-se la ideile celebrului economist **John Kenyes** despre efectele benefice ale inflației, **Aleksandr Dughin** subliniază următoarele: „Faimoasa afirmație keynesiană despre **funcția pozitivă a procesului inflaționist** pentru dezvoltarea sectorului real al producției este o versiune diminuată a „banilor liberi” a lui Gesell. O inflație treptată și nesemnificativă a valutei stimulează investirea banilor în mărfuri și contribuie la dezvoltarea sectorului real al economiei” .

În condițiile unui **capitalism monetar** sau **speculativ**, în care **capitalul a devenit nomad** și **vagabondează** pretutindeni în căutarea extragerii unor supraprofiteri rapide și evitându-se ciclul producției cu toate implicațiile lui sociale, **singurii câștigători din acest joc sunt „pirații” marilor grupuri financiare**. Implicit, pe post de perdanți se pomenesc țările cu guverne credule, care îmbrățișează astfel de politici. Situația se agravează în asemenea cazuri și prin faptul că **o politică monetară prea strictă scade investițiile în sectorul real, redirecționându-le spre afaceri speculative, ceea ce atrage după sine încetinirea creșterii economice și împiedică crearea de locuri de muncă**.

În acest context, amintim că în scopul impunerii unei politici monetare stricte, încă din momentul creării Băncii Naționale, țării noastre i s-a sugerat că soluția optimă este acordarea independenței acestei instituții în raport cu Guvernul. Scopul principal declarat a fost cel de exercitare nestingherită a unui control asupra inflației. **Dar ieșind de sub controlul Guvernului, Banca Națională nu a devenit una independentă decât în raport cu autoritățile de stat, de fapt trecând în subordinea FMI și BM.** Astfel, s-a produs fortificarea unor politici macroeconomice monetariste, extrem de nepotrivite pentru țări cu un nivel de dezvoltare ca cel al Republicii Moldova. Aici ar mai fi de reținut următoarele. **Nu există nicio dovadă că independența Băncii Naționale determină scăderea ratei inflației și nici că ar contribui la creșterea economică și la scăderea ratei șomajului. Separarea BNM de Guvern și de corpul de legiuitori îngreunează aplicarea unor politici economice coerente care să permită o dezvoltare stabilă în avantajul întregii societăți.**

O realitate nouă, care scapă ochiului comun, ține de **schimbarea de paradigmă**, care a afectat însăși esența capitalismului tradițional, axat pe producție, în care banii reprezentau doar un element auxiliar, chiar dacă indispensabil, ce determina prosperitatea. **Noul tip de capitalism financiar a inversat relația tradițională între producție și capital.** Și chiar dacă acest nou tip de capitalism a provocat în ultima perioadă crize financiare cu efecte globale devastatoare, apostolii monetarismului caută să ne convingă că ar fi vorba doar despre niște mici disfuncții, nu de o criză profundă de sistem determinată de însăși esența lui. Se știe, de pildă, că sectorul financiar a devenit mult mai eficient în generarea de profituri pe termen scurt, acestea fiind mult mai vaste decât cele provenind din economia reală. Capitalul financiar fiind mult mai lichid decât cel industrial. Prin urmare, primul este indispensabil pentru dezvoltarea economică, însă doar în condiții reglementate cu strictețe. Altminteri, **dintr-un factor stimulativ capitalul financiar devine unul distructiv, devastator pentru economia națională.** Altfel zis, așa cum arată Ha Joon Chang, **se înregistrează o diferență de viteză considerabilă de circulație a capitalului între sectorul financiar și economia reală. Prin urmare, această diferență de viteză trebuie redusă prin politici regulatorii ferme.**

14. Sistemul bancar – o frână în dezvoltarea economiei naționale

Faptul că în Republica Moldova întregul sistem bancar, în loc să fie un instrument de stimulare a economiei, s-a transformat în unul parazitar, care frânează spiritul întreprinzător și paralizează dezvoltarea, este la îndemâna oricui. Dobânzile exagerate, termenele și condițiile de restituire a creditelor excesiv de împovărătoare sunt o realitate deprimantă. **În aceste condiții, principala autoritate regulatorie, Banca Națională a Moldovei, nu-și îndeplinește principala funcție de supraveghere și dirijare a sectorului bancar, iar Guvernul și Parlamentul, având competențe restrânse din cauza statutului independent al BNM, se dovedesc a fi neputincioase de a schimba radical situația.** În plus, concreșterea demnitarilor de prim rang de la Guvern și Parlament, precum și a funcționarilor din BNM cu grupurile financiare dominante, face iluzorie orice speranță de relansare a economiei naționale printr-un sistem de creditare accesibil, atractiv și stimulatoriu.

Astfel, concentrarea marilor capitaluri în mâinile câtorva jucători financiari din umbră reduce întreaga economie națională la postura de ostatic al acestora. În consecință, **statul s-a transformat în unul de tip mafiot, controlat de oligarhi, iar instituțiile menite să exercite actul decizional în interesul public, organele de drept și justiția au devenit instrumente de manipulare pentru clanurile financiare. O consecință directă a concentrării excesive de capital este și anexarea partidelor dominante la interesele de culise ale prădătorilor pieței financiare.** O altă realitate care derivă de aici este **acapararea principalelor instituții media, dar și coruperea unei cohorte întregi de analiști politici, dirijați de către aceleași grupuri financiare. Republica Moldova a devenit un „stat captiv”,** scandalurile de atacuri raider în sistemul bancar se țin lanț, iar sfârșitul acestei situații dezastruoase nu se întrevede.

Faptul că guvernele care s-au perindat în ultimii cincisprezece ani au ratat șansa de a folosi singura bancă cu capital majoritar de stat, **Banca de Economii a Moldovei (BEM)**, pentru a stimula producătorul autohton este un exemplu elocvent al lipsei de viziune și de interes al acestora. Dezastrul în care a fost adusă **BEM** prin acordarea de credite neperformante arată caracterul criminal al acestor politici, iar fondurile astronomice deturnate din această bancă anulează orice speranță de finalizare a acestor cazuri în sistemul nostru de justiție corupt până în

măduva oaselor. Și în aceste condiții, în loc să se recurgă la consolidarea acestei bănci, înalții oficiali de la Guvern și de la BNM, ghidați de instructorii din instituțiile financiar-creditare internaționale, își anunță intenția de a o privatiza. Aici corupția și prejudecățile de factură neoliberală sunt, în mod evident, complementare.

Data fiind situația intolerabilă din sistemul bancar al țării, autoritățile statului trebuie să întreprindă o reformă vastă și radicală a acestuia. Printre măsurile ce se impun cu necesitate ar fi următoarele:

1) Minimalizarea pieței de capital și instituirea unui control de stat direct asupra sistemului bancar.

2) Reducerea dobânzilor până la nivelul care să asigure profitabilitatea pentru proprietarii băncilor și accesibilitatea creditelor pentru întreprinzătorii autohtoni.

3) Licențele de activitate în sectorul bancar trebuie eliberate doar cetățenilor Republicii Moldova.

4) Calitatea de proprietari ai băncilor sau de coproprietari trebuie să o dețină doar cetățenii Republicii Moldova.

5) Cota de participare a unui cetățean la capitalul statutar trebuie strict limitată în vederea neadmiterii instituirii de monopoluri și cârdășii de cartel.

6) Nu se va admite existența unor proprietari anonimi în sistemul bancar, ascunși în spatele unor firme off-shore.

7) Statul va încuraja descentralizarea activității bancare, crearea unor instituții financiare regionale cooperatiste, orientate spre dezvoltarea sectorului de producere din acele regiuni.

8) Statul va interzice exportul profiturilor obținute din activități bancare și va încuraja direcționarea acestora în sfera de producere, în proiecte sociale și de infrastructură.

9) Toate operațiunile bancare efectuate de către instituțiile publice, de întreprinderile de stat sau cu capital majoritar de stat, precum și de plățile pentru serviciile comunale, serviciile publice locale, notariale, de avocat, judecătorești, ale executorilor judecătorești și altele de acest gen se vor efectua doar prin băncile de stat.

10) În caz de necesitate, statul va recurge la măsuri coercitive cum ar fi lichidarea unor bănci, care periclitează securitatea financiară a țării.

Esența acestei reforme va consta în reorientarea economiei naționale de la capitalismul de tip speculativ spre cel de tip productiv, de la concentrarea de proprietăți și capitaluri în interesul îngust al unor clanuri spre distribuția largă a proprietății.

15. Schimbul valutar, din sectorul privat – în sectorul public

În Republica Moldova se vede cu ochiul liber că operațiunile de schimb valutar au devenit afaceri extrem de profitabile pentru o vastă rețea de afaceriști. Spre deosebire de practica internațională, numărul de case de schimb valutar în țara noastră a devenit atât de mare, încât poate concura cu numărul de frizerii și farmacii. **Pentru a face ordine în acest domeniu și pentru a-și spori capacitatea financiară, Guvernul trebuie să urmeze exemplul țărilor care au realizat adevărate miracole economice și să ia sub controlul său această activitate.** Din veniturile obținute în urma operațiunilor de schimb valutar statul trebuie să-și consolideze capacitatea bugetară, să onoreze datoria externă, să procure tehnologii înalte, să subvenționeze sectorul de producere, să presteze obligațiile sociale.

16. Cinci atribute de bază ale capitalului în concepția distributistă

Pentru a arăta ce caracteristici ar trebui să posede capitalul aflat în serviciul comunității, voi apela la definiția dată de **Adam K. Webb**, citată în cartea lui **Ovidiu Hurduzeu „Economia Libertății”**, o lucrare-manifest al distribuțiștilor:

„Distribuțiștii subliniază importanța largii distribuiri a proprietății în contrast cu permanenta concentrare a puterii din capitalism și socialism. Este tot de o importanță crucială, deși întrucâtva mai puțin vizibilă, necesitatea de a supune puterea de decizie economică standardelor etice (...) **În orice model economic alternativ, capitalul trebuie să aibă cinci atribute.** Trebuie:

- 1) să crească în mod fructuos**, în sensul de a fi productiv, capabil să susțină dezvoltarea economică necesară pentru a eradica sărăcia și a schimba peisajul economic;
- 2) să fie independent** de intervențiile de sus, să permită atât demnitatea și autonomia economică, cât și flexibilitatea și temeritatea în modul de a aborda oportunitățile economice;
- 3) să fie distribuit** așa încât să consolideze proprietatea, atât în scopul distribuirii în mod echitabil a profiturilor, cât și în cel al dispersării puterii decizionale;
- 4) să fie diversificat** – investit în multiple sectoare și locuri pentru a permite persoanelor individuale și întreprinderilor o mai mare securitate financiară și acces la fonduri;
- 5) administrat potrivit standardelor etice** care iau în considerare profitabilitatea, trecând însă dincolo de aceasta”.

17. Antagonismul între oligarhi și businessul mic și mijlociu trebuie rezolvat de Guvern

Dacă până mai ieri dezbaterea publică de la noi se axa pe confruntarea taberei liberale cu cea comunistă, astăzi conflictul de bază este între businessul oligarhic, pe de o parte, și businessul mic și mijlociu, pe de altă parte. Întrucât marile grupuri de afaceri au concrescut cu statul, competiția pe piață a devenit practic imposibilă, ceea ce blochează dezvoltarea economică în ansamblu. **În acest conflict major dintre „rechinii” lumii afacerilor și întreprinzătorii mici și mijlocii, statul trebuie să se alieze cu ultimii împotriva primilor.** Adică, avem nevoie de o altă guvernare, patriotică, responsabilă și curajoasă, care să exprime interesele propriului popor și să elibereze economia națională din îmbrățișarea sufocantă a oligarhilor. Firește, aici este vorba de o luptă politică majoră cu un oponent puternic, care deține pârghii uriașe și care nu va capitula de bună voie. Ea poate fi câștigată doar printr-un angajament moral fără rest din partea celor care înțeleg întreaga adâncime a prăpastiei în care s-a pomenit țara noastră și sunt decizi să o ridice din ruină. Și aici nu mai e loc pentru vechile animozități politice sau pentru lupte interpartinice intestinale. **Ideea Națională a Republicii Moldova, izvorâtă de instinctul autoconservării colective și a perpetuării noastre pe acest pământ, trebuie să ne solidarizeze. Renașterea economică a țării este cauza celor mulți, care au datoria să înlăture dictatura minorității perverse și rapace.**

Pentru a înțelege mai bine originea marilor capitaluri de la noi, să apelăm la diagnosticul stabilit de **Aleksandr Dughin** în cazul Rusiei, cazul Moldovei fiind unul identic. El relevă **trei componente ale marelui capital:**

1) **Linia politică de orientare spre Occident, spre ideologia liberală;** de fapt, a fost vorba de o revoluție ideologică liberală, camuflată în parte de procesele democratice. Marele capital privat a fost creat ca o continuare economică a unei directive ideologice.

2) **Elementul criminal era singurul segment existent la apusul societății sovietice, care avea experiența inițiativei private.** Tocmai de aceea, anume mediul criminal a devenit expresia capitalismului rusesc. Reabilitarea ideologică a inițiativei private a atras după sine criminalizarea economiei. Marele

business privat rusesc poartă stigmatul originii sale criminale (tenebroase) – de la metodele de acumulare a capitalului inițial până la regulile de ordin etic, metode, garanții de respectare a angajamentelor comerciale și rezolvare a unor probleme litigioase.

3) Corupția birocrăției reprezintă a treia trăsătură fundamentală a actualului capitalism rusesc. Marele capital privat în Rusia de astăzi a apărut genetic din procesul de privatizare, la care au participat două părți – birocrății de stat, care au transmis în mâini private ramuri întregi, și înșiși privatizatorii (cu o componentă substanțială de comunități criminale organizate). **Întregul mecanism de privatizare a fost un proces de corupție totală.** De aici și situația în care s-a pomenit după căderea URSS atât Rusia, cât și Republica Moldova: **stat slab – oligarhi puternici.** Iar în cazul nostru această formulă a devenit de-a dreptul izbitoare în ultimii ani. **Această stare de lucruri reclamă necesitatea stringentă de renaștere a unui „etatism” viguros sau, altfel zis, impune nevoia de adevărați stataliști la cârma țării.** Altminteri, cei învinși rămân statul și poporul, iar cei victorioși vor fi tot profitorii tranziției.

Un sector prosper și dinamic al businessului mic și mijlociu poate fi doar produsul unui stat puternic, care să impună reguli dure. O autoritate statală puternică va avea misiunea să creeze clasa medie. În caz contrar, Republica Moldova va rămâne o democrație imitativă, o parodie a modelului occidental, dominată de marele capital de origine tenebroasă. **Problema se pune în mod radical: sau „stat captiv” la cheremul oligarhilor, sau stat puternic în serviciul poporului.**

18. Mitul egoismului ca motor al progresului

O prejudecată inoculată în mentalul colectiv asupra esenței capitalismului este cea, potrivit căreia, motorul de bază al economiei de piață ar fi egoismul naturii umane, simpla lăcomie care o determină să râvnească acumularea de bogăție. Anume acest defect este ridicat pe piedestal de către școala economică dominantă. El a devenit un loc comun practic pentru întreaga societate. Aici întrebarea e cum însuși păcatul de bază, din care derivă toate celelalte păcate, poate fi convertit în virtute și transformat într-un principiu de prosperare a unei societăți întregi, și nu doar al unui grup restrâns, dornic de căpătuire? În realitate, însă, cu toate că egoismul sau simpla preocupare pentru prosperitatea personală rămâne a fi un stimulent important, totuși oamenilor și societăților nu le sunt mai puțin caracteristice solidaritatea, compasiunea, preocuparea pentru binele comun, cinstea, patriotismul și alte virtuți. **Iar statul are căderea să servească drept mecanism de echilibrare a proceselor economice, care să nu permită triumful egoismului în defavoarea societății.** Altfel zis, la baza economiei întotdeauna stă un set de valori morale, filozofice, politice și ideologice, ea nefiind un domeniu autonom în raport cu ansamblul unei vieți comunitare.

În aceste condiții, noului colonialism care ni se impune de către sistemul mondial corporatist, numit și **plutocrație**, Republica Moldova trebuie să i se opună prin crearea unui **capitalism popular**, care să permită **distribuția echilibrată a bunurilor**. Așa cum sugerează **David C. Korten, fundamentalismului științific al economiștilor neoliberali, care sacralizează rapacitatea, egoismul și creșterea abisală a inegalității, țara noastră trebuie să-i răspundă printr-o abordare de sistem, bazată pe valorile morale, cele ale cooperării, ale dezvoltării economice locale și regionale, ale păstrării familiei.** În definitiv, piețele reprezintă o instituție esențială, care poate și trebuie să aibă efecte benefice. Însă funcționarea lor eficientă depinde de exercitarea de către participanți a unui simț de răspundere la adresa ansamblului. Piețele au nevoie de reguli aplicate imparțial, care să garanteze tranzacții cinstitute, să echilibreze interesele publice și private, să ofere o infrastructură și servicii publice, să asigure condițiile unei competiții corecte și să garanteze o distribuție echitabilă a proprietății și a veniturilor.

O economie sănătoasă nu se poate baza pe prădătorii individuali și nici pe companii orientate spre stoarcerea de supraprofituri pentru patroni. Într-o economie săracă în resurse, cum este cea a țării noastre, cu cât e mai mare capacitatea sistemului economic de a se adapta la condițiile locale specifice, cu atât va deveni mai eficientă folosirea resurselor, prin urmare, va crește prosperitatea de ansamblu. Această capacitate de adaptare devine maximă atunci când fiecare comunitate trăiește după posibilitățile ei, luarea deciziilor se face la nivel local, iar schimburile dintre comunități sunt cinstitute și echilibrate. Aceste condiții măresc controlul și responsabilitatea democratică, restrâng capacitatea piraților economici de a coborî valoarea de vânzare a muncii, sănătății, siguranței și a standardelor ecologice și preîntâmpină acumularea de datorii externe destabilizatoare.

19. Un model demn de urmat

Pentru a da unele repere de bază modelului economic spre care trebuie să tindă țara noastră, prezint mai jos câteva elemente conceptuale fundamentale, preluate din lucrarea celebrului economist american **David C. Korten** „**Marea cotitură. De la imperiu la comunitatea terestră**”:

„AUTODETERMINAREA ECONOMICĂ. Cetățenii fiecărei națiuni au atât dreptul, cât și responsabilitatea de a-și controla propriile resurse economice și de a-și determina prioritățile economice și sociale, condițiile de comerț și regulile pentru investitorii străini astfel încât să corespundă cu necesitățile și valorile lor atâta timp cât includ în prețuri costurile complete ale deciziilor proprii, fără a le transfera în sarcina altora”.

Acest alineat citat conține, de fapt, chintesența pledoariei mele. **Republica Moldova are nevoie de autodeterminare economică, de emancipare națională de sub dominația capitalismului de tip corporatist și speculativ. Țara noastră trebuie să se scuture de jugul neocolonialismului economic, practicat de marii jucători mondiali în ultimii douăzeci de ani, care au transformat în ruină societatea noastră.**

Voi da în continuare un alt citat deosebit de elocvent din același **David C. Korten**, din cartea „**Proiectul noii economii. De la bogăția-fantomă la bogăția reală**”, pentru a accentua încă o dată ideea de suveranitate economică. În capitolul „**Reinstaurarea suveranității economice naționale**”, autorul afirmă următoarele:

«Comunitățile sunt cele mai capabile să își stabilească propriile priorități economice și să își asigure securitatea economică atunci când cea mai mare parte a nevoilor lor elementare sunt satisfăcute de afacerile locale care folosesc mâna de lucru locală și resursele locale pentru satisfacerea nevoilor de locuri de muncă, bunuri și servicii ale rezidenților locali. (...)

Renegocierea acordurilor comerciale ar trebui să inverseze regulile actuale care le acordă corporațiilor globale dreptul de a avea în proprietate și de a opera activități economice în orice țară a lumii ori comunitate, în cea mai

mare parte scutite de orice fel de restricții și libere să extragă profituri după bunul plac. Noile acorduri trebuie să țină seama de suveranitatea economică privită ca drept fundamental al comunității. Asemenea măsuri sunt esențiale nu numai pentru a exista siguranța că afacerile sunt răspunzătoare în fața interesului local, ci și pentru menținerea vitalității și a dinamismului pieței.

Pentru a fi reciproc benefic, comerțul între țări trebuie să fie echilibrat. Nicio țară nu ar trebui să acumuleze drepturi pe termen lung asupra resurselor unei alte țări. Același principiu se aplică și în cazul relațiilor dintre comunitățile din cadrul țărilor. Toate acestea fac parte din menținerea echilibrului sistemului”.

Entuziaștii naivi de la noi, practicanți ai triumfalismului propagandistic și captivi ai infantilismului intelectual, văd în procesele de integrare europeană și globală șansa de depășire a problemelor economice ale țării. Astfel, **ei confundă, de fapt, cauza dezastrului cu soluțiile de depășirea ale acestuia.**

20. Încă o dată despre distributism

Concepția lui David C. Korten, care este un ecologist declarat, consună perfect cu doctrina distributismului, axată pe valorile conservatoare. Iată **trei principii fundamentale** care stau la baza unei economiei distributiste și care s-ar potrivi de minune țării noastre: **proprietatea asupra mijloacelor de producție** (o lume a micilor proprietari), **subsidiaritatea** (luarea deciziilor are loc la nivelul cel mai mic posibil, pentru a nu îndepărta omul de producție și a împiedica birocratizarea) și **solidaritatea**. Adică, altfel zis, **se impune redistribuirea proprietății prin instrumente regulatorii, iar la nevoie – și coercitive, unui număr maxim de cetățeni apti și dornici de muncă, descentralizarea administrativă și economică a țării și unitatea națională, care pornește de la sprijinirea micilor proprietari, a dezvoltării locale și regionale**. Este vorba de ceea ce distribuștii numesc pe bună dreptate **democrație economică**. Fiindcă fără o democrație economică, ce presupune distribuția proprietății productive, democrația politică nu este decât un simulacru. Asta întrucât **cine posedă proprietatea, acela stăpânește și jocul politic, și statul**. Prin urmare, atâta timp cât societatea noastră va fi dominată de o mână de oligarhi și plutocrați, sortile noastre se vor afla sub controlul economic și politic al acestora. **Iată de ce se impune o adevărată revoluție socială, pe care o putem numi fără nicio exagerare de emancipare națională, de obținere a drepturilor noastre economice și politice. Spirala degradării vertiginoase a poporului nostru poate și trebuie oprită. Totul depinde de capacitatea noastră de a înțelege ce ni se întâmplă și de a avea voința să reaşezăm societatea noastră pe temeiurile dreptății și libertății**.

Pentru a elimina încă o confuzie generalizată la noi, ar trebui să clarificăm esența a încă doi termeni. Este vorba despre sistemul de piață și capitalismul în forma lui actuală. **Diferența cardinală dintre un sistem de piață și un capitalism nelimitat constă în reguli impuse de guvern în scopul menținerii condițiilor esențiale pentru funcționarea eficientă a pieței**. Altminteri, puterea economică ajunge să fie concentrată din ce în ce mai mult. **Adică, pentru a funcționa eficient, piața din Republica Moldova are nevoie stringentă de un guvern puternic și responsabil, care să stabilească un cadru de reglementare în care oamenii și afacerile se pot autoorganiza astfel încât interesele individuale și ale comunităților să se afle în echilibru**.

Descentralizarea și demonopolizarea economică pot fi obținute și prin impozite progresive pentru active, dar și prin scutiri de anumite impozite pentru firmele mici și mijlocii, care activează în comunitățile de reședință având proprietarii integrați în viața acestora. Un astfel de model de deconcentrare economică nu presupune un egalitarism în care toată lumea să aibă aceleași venituri. Este vorba doar de preocuparea firească pentru asigurarea unor mijloace de existență onorabile tuturor și neadmiterea unor discrepante flagrante, care să divizeze societatea între un grup minuscul hiperbogat și o largă majoritate pauperizată.

21. Statul, agricultura și securitatea alimentară

Printre elementele de bază ale independenței economice, pe care țara noastră urmează să o obțină, este și **Independența Alimentară**. Criza cronică din agricultura noastră, care a permis concentrarea terenurilor în mâinile unui grup restrâns de conducători în detrimentul țăranilor, orientați spre câștiguri rapide în baza exporturilor, provoacă dezintegrarea satelor noastre, destrămarea familiilor și migrarea masivă a tineretului de la țară peste hotare. Securitatea alimentară este periclitată, iar piața noastră este invadată cu produse agricole proaspete și prelucrate de peste hotare. Lipsa de credite accesibile, de posibilități de desfacere pe piața internă, fiscalitatea exagerată, absența întreprinderilor de prelucrare, precum și a capacităților de păstrare și distribuție, reprezintă alte cauze care mențin sectorul în stare de degradare.

Sectorul agrar al țării necesită o reorganizare radicală și rapidă. În acest scop se impune un program național amplu, care ar include limitarea drastică a importurilor, stimularea fermelor mici, a businessului agrar de familie, legat de comunitate și de regiune, care să respecte standardele ecologice și să fie conectate la orașele din preajmă. Un sistem complex bazat pe instrumente vamale, fiscale și creditare, însoțit de un program național de creare a unei rețele de întreprinderi mici și mijlocii de prelucrare a materiei prime prin importul de tehnologii avansate, ar putea ridica agricultura noastră din ruină. Cultivarea unei etici de consum frugal, de solidaritate comunitară și națională ar reprezenta elemente-cheie de redresare a situației din agricultură. În plus, **renașterea agriculturii nu trebuie privită exclusiv prin prisma economică. Satul reprezintă temelia renașterii spirituale, culturale și morale a societății noastre.**

22. Mirajul economiilor postindustriale și al celor bazate pe servicii

Societatea noastră urmează să depășească încă o serie de mituri trâmbițate de adeptii globalizării și ai neoliberalismului. Acestea sunt mitul unor economii postindustriale bazate pe cunoaștere și al economiilor orientate în mod prioritar pe servicii. În realitate, însă, acestea reprezintă doar elementele complementare, uneori cu efect catalizator, care pot asigura prosperitatea. **Experiența internațională arată în mod univoc faptul că la baza dezvoltării economice stă un sistem de producție puternic. Prin urmare, elementul fundamental al renașterii economice a Republicii Moldova este industrializarea.** O țară săracă poate să-și depășească neîmplinirile doar printr-o viziune axată pe o perspectivă de lungă durată, îndrăzneță și responsabilă, bazată pe încrederea în propriul potențial intelectual și productiv.

O măsură necesară pentru însănătoșirea mediului de afaceri și a climatului moral în societate este **interzicerea jocurilor de noroc ca gen de activitate economică pe întreg teritoriul țării.** Se știe că afacerile legate de cazinouri servesc schemelor de spălare a banilor și conduc la degradarea morală, la destrămarea familiilor și la pervertirea tineretului. Singurii profitori sunt persoanele din spatele acestor jocuri, care se îmbogățesc în mod rapid și neonest.

23. Corupția și crimele economice – piedici majore în calea dezvoltării economice

Pe parcursul celor două decenii, Republica Moldova s-a dovedit a fi un stat slab și corupt, dominat de afaceriști abili și de o birocratie venală. Falimentul economic al țării are la bază, în mare parte, anume acești factori. Scandalurile de corupție, care s-au ținut lanț de-a lungul vremii, de regulă, nu s-au soldat cu triumful justiției. De vină este o vastă rețea, care s-a extins ca o caracatiță asupra întregului sistem al organelor de stat și de drept, legate strâns cu mediul de afaceri tenebroase. **Acest flagel național amenință securitatea economică a statului, anulează orice șansă de rezolvare a problemelor de ordin social și instituie imoralitatea ca normă de conduită cotidiană în societate.**

Depășirea acestei situații dezastruoase poate fi realizată doar de o guvernare nouă, puternică, decisă să declare un război ireconciliabil celor care controlează întregul sistem de conexiuni de tip mafiot. Printre măsurile ce se impun este înăsprirea drastică a pedepselor pentru crimele cu caracter economic și pentru mită. Astfel, evaziunea fiscală, cârdășiile de cartel, contrabanda, atacurile raider, tănuirea veniturilor, darea și luarea de mită, favoritismul, împiedicarea funcționării economiei de piață și alte nelegiuiri de acest fel urmează a fi sancționate cu cele mai grele pedepse penale, până la privațiunea de libertate pe viață cu confiscarea averilor celor vinovați.

În acest sens, se impune o reformă radicală a organelor puterii de stat și a justiției, promovarea în sectorul public a persoanelor integre și dornice să servească binele comun. În egală măsură, este necesară amendarea substanțială a Codului Penal în sensul înăspririi maxime a pedepselor pentru această categorie de crime. **Dictatura legii poate fi instituită doar de către o guvernare puternică, în stare să aplice cu o mână de fier toate sancțiunile necesare. Autoritatea administrativă a puterii trebuie să se bazeze pe supremația legii și pe un larg sprijin popular.** Din această confruntare ireconciliabilă cei învinși vor fi oligarhii și călcătorii de lege, iar cel care va câștiga va fi poporul Republicii Moldova.

Concluzii

Republica Moldova se află azi la o răspântie istorică. Această răspântie este, în egală măsură, și una geopolitică, și civilizațională. **Țara noastră este invitată să adere în perspectivă la unul dintre cele două „spații vamale largi” – Uniunea Europeană sau Uniunea Eurasiatică.** Ambele proiecte își revendică, parțial și uneori nedeclarat, originea de la teoria lui **Friedrich List**, care a formulat ideea „**autarhiei spațiilor largi**”. Dar, așa cum arată istoria, o astfel de soluție este valabilă doar pentru economii care se află la niveluri de dezvoltare comparabile și dispun de un potențial comparabil. Din acest punct de vedere, **pentru Republica Moldova a renunța într-o perspectivă apropiată la o politică economică independentă, a ceda actul decizional unor centre de putere din exterior înseamnă a se condamna de bună voie la o subdezvoltare economică cronică. Acceptarea unui astfel de statut presupune dominația capitalurilor și mărfurilor străine, insecuritate socială, sărăcie, depopulare masivă și continuă a țării.** Altfel zis, vom fi o economie colonizată cu toate consecințele ce decurg din condiția dezonorantă de zonă de periferie. Rolul țării noastre se va reduce la cel de furnizor de brațe de muncă necalificate pe piețele externe, având o structură a economiei naționale distorsionată de interese străine.

Aflându-se în fața unui examen de maturitate colectivă fără precedent, Republica Moldova are șansa să aleagă o **A TREIA CALE**. Aceasta e **CALEA INDEPENDENȚEI ECONOMICE**. CALEA A TREIA este concomitent și o opțiune geopolitică în sensul neaderării imediate și necondiționate la unul dintre cele două „spații vamale largi”, din Vest sau din Est, dar și una de politică economică internă. Altminteri, dreptul nostru la autoguvernare devine o ficțiune, iar dezvoltarea economică – un vis irealizabil. **Avem nevoie de o autarhie economică relativă, care impune o detașare parțială și provizorie de la procesele integraționiste în cazul ambelor spații economice.** Fiind cea mai săracă țară din Europa și având o pondere minimă în economia globală, **Republica Moldova trebuie să obțină un statut economic special în dialogul său cu marile entități economice.** El presupune aplicarea unor măsuri de ordin protecționist, cum ar fi protejarea pieței interne, practicarea unor credite preferențiale, a unor subvenții și facilități fiscale pentru o serie de genuri de activități economice autohtone. Regulile de liber schimb, impuse prin Organizația Mondială a Comerțului și alte tratate internaționale, trebuie renegociate.

Republica Moldova trebuie să negocieze anumite preferințe comerciale la export în schimbul unor aranjamente politice reciproc avantajoase. Așa cum Uniunea Europeană și Uniunea Eurasiatică reprezintă entități geopolitice aflate în concurență, șansele țării noastre de a-și negocia condiții preferențiale pentru comerțul său exterior sunt considerabile. Varianta optimă ar reprezenta-o extinderea pe ambele piețe. În acest sens, în mod obiectiv politicile noastre protecționiste nu se pot materializa fără înțelegerea și susținerea din partea a cel puțin uneia dintre cele două puteri regionale. În această chestiune vitală un rol decisiv îl va avea diplomația națională, liberă de orice obediențe față de centrele de putere din exterior.

Republica Moldova trebuie să abandoneze neîntârziat politica falimentară de contractare a creditelor externe, dacă acestea periclitizează afirmarea independenței economice a țării. Politica de dezvoltare internă trebuie să se orienteze spre edificarea propriilor capacități productive, pe austeritate bugetară, pe reforma radicală a sistemului bancar, pe descentralizare administrativă și economică, pe crearea unei vaste rețele de întreprinderi mici și mijlocii, pe regionalizare, industrializare și stimulare a agriculturii. **Principiile economiei sociale de piață, solidarității, subsidiarității și binelui comun vor sta la baza dezvoltării durabile.**

Noul naționalism economic pe care trebuie să îl practicăm nu înseamnă sfidarea regulilor internaționale sau a marilor jucători globali, ci doar tendința de autodeterminare economică, în stare să ne ofere un viitor mai bun. Iar pentru asta depășirea sindromului de provincie, de margine de lume, de appendice al unor mari entități statale sau corporatiste este vitală. În definitiv, dreptul nostru la autoguvernare, obținut prin Declarația de Independență și prin Constituție trebuie realizat din plin. Iar pentru asta **depășirea fazei de imitatori docili și inconștienți ai unor modele impuse din exterior este una crucială. Este necesar să renunțăm și la confruntările politice sterile, bazate pe niște ideologii depășite și să ne unim într-un elan patriotic axat pe naționalismul economic. De la patriotismul anilor de emancipare etnică și lingvistică de acum două decenii, care a divizat societatea noastră, astăzi se impune îmbrățișarea patriotismului economic, ce reprezintă un factor de unitate națională.**

La baza renașterii țării trebuie să stea două idei fundamentale și complementare: metafizică și fizică, adică cea spirituală și cea materială. Orice tentativă de reformă va eșua fără o temelie morală sănătoasă. Iar revigorarea morală a societății depinde, în cel mai direct mod, de revenirea la credința religioasă. În cazul nostru este vorba de Creștinismul Ortodox. Din această perspectivă, revoluția spirituală care trebuie să ia amploare în societatea noastră este una tradiționalistă și conservatoare. Prin urmare, refacerea și afirmarea poporului nostru pornește de la **recăpătarea identității de creștini, care reprezintă cea mai importantă trăsătură a caracterului nostru național.**

Cercul vicios al eșecurilor poate și trebuie rupt. Deznădejdea, neîncrederea în propriile forțe și acceptarea rolului de ratați într-o lume străină trebuie abandonate definitiv. **Republica Moldova trebuie să-și descopere o nouă vocație națională, să-și cultive o credință nestrămutată în propriul destin.** Cea mai grea sarcină cade pe umerii elitei naționale, a intelectualilor necorupți de dogmele în vogă și dornici să participe la un proiect național fără precedent.

Țara noastră are lideri viguroși. În satele noastre, în regiunile noastre, în capitală. Oameni de diverse profesii și vârste, patrioți adevărați, cărora le pasă de tot ce se întâmplă. **I-am întâlnit nu o singură dată, îi cunosc și îi apreciez.** Anume ei trebuie să se pună în mișcare, să-și pună în valoare întregul potențial intelectual și volitiv, fără ezitare și fără teamă.

Atunci când țara este în pericol, cei demni fac un pas înainte.

Dumnezeu să binecuvânteze Republica Moldova!

Iurie Roșca

23 iulie 2013

Bibliografie:

- 1. Friedrich List** „The National System of Political Economy”, http://files.libertyfund.org/files/315/0168_Bk_Sm.pdf.
- 2. Фридрих Лист** «Национальная система политической экономии», <http://читать-онлайн.рф/index.php?id=119930&pages=1>.
- 3. Вернер Зомбарт** «Буржуа. Этюды по истории духовного развития современного экономического человека», http://vk.com/doc144627837_182019161?hash=72e963a37133e3b55b&dl=28aabb49a7217e1962.
- 4. Вернер Зомбарт** «Торгаши и герои. Раздумья патриота», Издательство «Владимир Даль», 2005.
- 5. Вернер Зомбарт** «Избранные работы», http://bookz.ru/book.php?id=107561&n=1&p_count=33&g=teacher&f=izbranni_139&b_name=%C8%E7%E1%F0%E0%ED%ED%FB%E5%20%F0%E0%E1%EE%F2%FB&a_name=%C2%E5%F0%ED%E5%F0%20%C7%EE%EC%E1%E0%F0%F2&a_id=zombart-verner.
- 6. Max Weber** «L’Ethique protestante et l’esprit du capitalisme», Agora, pocket.
- 7. Max Weber**, “Etica protestantă și spiritul capitalismului”, <http://media1.wgz.ro/files/media1:4b0826c330a0b.pdf.upl/Etica%20protestanta%20si%20spiritul%20capitalismului.pdf>.
- 8. Karl Polanyi** “The Grate Transformation. The Political and Economic Origin of Our Time”, <http://uncharted.org/frownland/books/Polanyi/POLANYI%20KARL%20-%20The%20Great%20Transformation%20-%20v.1.0.html>.
- 9. John Maynard Keynes** “The General Theory of Employment, Interest and Money”, http://isohunt.com/torrent_details/135526561/?tab=summary.
- 10. G. K. Chesterton** „What’s Wrong With the World”, <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/gkchesterton/Wrong-World.pdf>.
- 11. Hilaire Belloc** „The Servile State”, http://ldataworks.com/aqr/H_Belloc_The_Servile_State.pdf.
- 12. Hilaire Belloc** „An Essay on the Restoration of Proprety”, <http://www.scribd>.

com/doc/130680460/An-Essay-on-the-Restoration-of-Property-Hilaire-Belloc-nodrm.

13. Louis Dumont „Eseu asupra individualismului”, Ed. Anastasia, 1996.

14. Луи Дюмон. Homo Aequalis. I. Генезис и расцвет экономической идеологии, <http://ek-lit.narod.ru/dumsod.htm>.

15. Marcel Mauss „Eseu despre dar”, Institutul European, 1993, <http://www.filesshare.ro/1995559265.05>.

16. Jaques Ellul „The Humiliation of the Word”, <http://ebookbrowse.com/ellul-jacques-the-humiliation-of-the-word-pdf-d33473699>.

17. Guy Debord „La Societe du Spectacle”, http://www.infokiosques.net/IMG/pdf/Debord_-_la_Societe_du_Spectacle.pdf.

18. Guy Debord „The Society of Spectacle”, http://www.antiworld.se/project/references/texts/The_Society%20_Of%20_The%20_Spectacle.pdf.

19. Guy Debord „Societatea Spectacolului”, <http://www.bookiseala.ro/guy-debord-societatea-spectacolului/58164.html>.

20. Jean Baudrillard „The Consumer Society. Miths and Structures”, <http://www.scribd.com/doc/24460561/5209-The-Consumer-Society-Myths>.

21. Paul Edward Gottfried „After Liberalism: Mass Democracy in the Managerial State”, <http://www.amazon.com/After-Liberalism-Democracy-Managerial-State/dp/0691089825>.

22. Paul Edward Gottfried „The Strange Death of Marxism”, <http://www.scribd.com/doc/99462033/Strange-Death-of-Marxism-the-European-Left-in-the-New-Millennium-Gottfried-Paul-Author>.

23. Paul Edward Gottfried „Mișcarea conservatoare”, Ed. Logos, 2009.

24. David K. Corten „Corporațiile conduc lumea”, Ed. Samizdat, 1995.

25. David K. Corten „Marea cotitură. De la imperiu la comunitatea terestră”, Ed. Antet, 2007.

26. David K. Corten „Proiectul noii economii. De la bogăția fantomă la bogăția reală”, Ed. Antet, 2009.

- 27. Ha Joon Chang** „23 de lucruri care nu ți se spun despre capitalism”, Ed. Polirom, 2011.
- 28. Ha Joon Chang** „Samaritenii cei răi. Mitul liberului schimb și istoria secretă a capitalismului”, Ed. Polirom, 2012.
- 29. Александр Дугин** «Конец Экономики», Амфора, 2010.
- 30. William Greider** “One World, Ready or Not. The Manic Logic of Global Capitalism”, Ed. Simon & Schuster Paperbacks, 1997.
- 31. Ovidiu Hurduzeu** “Sclavii fericiți. Lumea văzută din Silicon Valley”, Fundația Culturală Română, 2002, Ed. Timpul 2005.
- 32. Ovidiu Hurduzeu**, Mircea Platon „A treia forță: România profundă”, Ed. Logos, 2008.
33. “Economia libertății”, Ed. Logos, 2009, editori: **John Chrysostom Medaille, Ovidiu Hurduzeu.**